

BRYNSTÅL, n. 5. Särskilt beredt stycke af stål, hvarmed skärande verktyg kunna hvässas.

BRYNT, part. af *Bryna*. Brukas nästan adjectivt i uttrycken: *B. smör*, *b. socker*, m. fl.

BRYTA, v. a. 5. Ind. pres. sing. *Bryter*; pl. *Bryta*. Imperf. sing. *Bröt*; pl. *Bröto*. Imper. *Bryt*. Konj. Impf. *Bröte*. Sup. *Brutit*. Part. akt. *Brytande*; part. pass. *Bruten*. 1) a) Trycka hårdt åt samma håll på äderna af en sak, så att sammanhanget emellan dess delar på ett eller flera ställen uppbärfes; äfv. trycka något våldsamt vid ändan, så att det antingen helt och hållet eller till en del brister af. *B. ett bröd*, *en brödkaka*. *B. bröd i mjölken*. *B. något midt i tu*, på flera ställen. *B. löf*, *qvistar*, genom brytning afskilja löf, qvistar ifrån trädet. *B. halsen af någon*. *B. halsen af sig*. *B. en arm*, *ett ben*, genom olyckshändelse bryta benpipan i arm, ben. *B. ett sigill*. *B. ett bref*, bryta sigillet på ett bref och öppna det. *B. en försegling*, bryta lacket, hvarmed något blifvit förseglat. *B. ur led*, bryta en lem, så att han går ur led. Neutralt säges: *B. på något*, hålla på att bryta något. (Fig.) *B. sina bojar*, *kedjor*, *sitt fångsel*, befria sig ur fångelse, fångenskap, ifrån trældom, tvång, förtryck. — I utsträckt mening sades fordom: *B. en lans med någon*, rida spärr emot någon vid ett tornerspel; (fig.) mäta sig, täfla med någon i en sak. — *B. åf*, se *Afbryta*, v. a. 1. — *B. sönder*, se *Sönderbryta*, m. fl. — *Syn.* *Bryta i tu*, i stycken, *Afbryta*, *Sönderbryta*. — b) Med våld genomtränga, nedbryta, lossa. *B. ett stängsel*, *ett hinder*. *B. isen*, bryta väg genom is; (fig.) taga första steget, öfvervinna första och värsta svårigheterna af en sak, ett företag. — *B. åf*, se *Afbryta*, v. a. 2. *B. bort*, *ifrån*, *igénom*, se *Bortbryta*, &c. *B. lös* eller *löst*, se *Lösbryta*. *B. ned*, *ändan*, *upp*, *út*, *úr*, se *Nedbryta* &c. — c) Arbeta lös genom gräfnings, sprängning, o. s. v. *B. malm*, *sten*. — *B. bort*, bryta och bortföra. *B. fram*, bryta och framföra, framskaffa. *B. upp*, bryta och upptaga, bortföra, t. ex.: *B. upp malm*. *B. upp isen på en gata*. *B. upp en gata*, taga upp stenläggningen på en gata. *B. upp mark*, äfv. *b. mark*, genom sprängning, gräfnings och medelst begagnande af jernspett m. m. d. göra mark fri från stenar, stubbar och rötter, så att den kan odlas. Äfv. säges: *B. åker*, d. v. s. rödja mark till åker. Likaledes: *B. väg*, rödja och jemna mark till väg. *B. upp munnen*, *tänderna på någon*, med våld, genom något dertill passande ämne, skilja i sär tänderna på någon, t. ex. på en, som fått anfall af fallandesjukan. — d) Vika. Säges i fråga om starkt linne, hårdt dekateradt kläde, serveter m. m. *Den nyss stärkta kragen har genom vårdslöshet af pigan blifvit bruten*, så att den icke kan begagnas. *Det der klädet är icke godt: det låter b. sig*. *B. serveter*, vika dem så, att de antaga ett prydligt utseende, för att begagnas på ett dukadt bord eller att läggas öfver ett nattduksbord, ett kaffebord, o. s. v. — *Syn.* Se *Vika*. — e) (fys.) Säges om ett medium, då det ger annan riktning åt ljuset. *Vattnet b-ter ljusstrålarne*. — f) (mål.) *B. en färg*, blanda upp den med en annan, för att deråt gifva en ljusare anstrykning, skiftning. — g) (ridk.) *Sadeln b-ter hästen*, skaffer honom på skinet, sårar, skadar honom. — 2) (fig.) 1) a) Låta upphöra. *B. vänskapen med någon*. *B. freden*. *B. tystnaden*. *B. en förtrollning*. *B. laget*, vara den förste, som tar afsked och lemnar ett sällskap. (I brådspel) *B.*

ett band, flytta bort en eller flera brickor ifrån ett band, så att en blottad står kvar. — *B. åf*, se *Afbryta*, 5. — *Syn.* *Afbryta*. — b) Antingen tillfälligtvis eller för alltid upphöra att iakttaga, att uppfylla (en förbindelse, en pligt, o. s. v.). *B. sin äkta trohet*, *sin ed*, *sitt ord*, *sitt löfte*, en förbindelse, ett kontrakt. *B. lagen*, öfverträda den. *B. en dom*, ej ställa sig den till efterrättelse. *B. sabbaten*, kränka sabbatens helgd. *B. fastan*, öfverträda fastlagsregeln. *B. edsöre*, begå edsörebrott (se d. o.). — *Syn.* Öfverträda, *Bryta* emot, *Kränka*, *Svika*. — c) Begå något lagstridigt, syndigt. Förekommer i denna bem. endast i negativa eller frågande satser. *Jag vet mig ingenting hafva brutit*. *Head har jag brutit emot dig*, *efter du så förföljer mig?* — *Syn.* Begå, *Förbryta*. — d) Hejda, göra mindre våldsam, minska, försvaga. *B. strömmens*, *vågornas våldsamhet*. *Deras hjeltemodiga motstånd bröt fiendens häftiga anfall*. *Denna svåra sjukdom bröt hans starka natur*, *hans ovanliga kroppskrafter*. *Motgången har brutit hans stolta sinne*, *hans högmod*. — e) Gifva annan riktning, vändning, förändra. *B. någons tur i spel*, *b. turen*, gifva spellyckan annan vändning. *B. smaken*, genom någon tillsats göra smaken på en gång mer retande och behaglig. — f) (boktr.) *B. om*, *på*, se *Ombryta*, *Påbryta*. — *V. n. 4*) Våldsamt framtränga. Åtföljes i denna bem. alltid af partiklar. *B. fram*, *igénom*, *i'n*, se *Frambryta*, *Genombryta*, *Inbryta*. — *B. löst*, med våldsamhet utbrista, t. ex.: *Ovädret b-ter snart löst*. *Syn.* Se *Ulbryta*, v. n. — *B. upp*: a) Se *Uppbryta*, v. n.; — b) Åter öppna sig. *Såret har åter brutit upp*. *Sjön har brutit upp*, isen på sjön har brutit sönder, så att dess vatten går öppet. — c) *B. upp med någon*, se *Bryta*, v. n. 4. — *B. út*, se *Ulbryta*, v. n. — 2) I uttalet af ett språk gifva orden en oriktig tonvigt, i öfverensstämmelse med ett främmande språk. *B. i uttalet*. *Ehuru utländning*, *talat han dock språket*, *utan all b.* *B. på tyska*, gifva orden en tonvigt, lånad ifrån bruket i tyskan. — 3) Förbryta sig, fela (mot pligt, samvete eller emot en person). *Hvari har han brutit? Jag vet mig på intet sätt hafva brutit emot dig*. *Han har brutit emot både Gud och menniskor*. *B. mot lagen*, öfverträda den. Jfr. *Bryta*, v. a. 2, c. — *Syn.* Se *Fela*. — 4) *B. med någon*, *afbryta* sin förbindelse med någon, ej mer behandla någon som vän. *De hafva brutit med hvarandra*. — 5) (sjöt.) *B. i trumpet*, förkorta ett tåg. — *B. sig*, v. r. 1) a) Genom olyckshändelse få benet i en kroppslern brutet eller bragt ur sitt rätta läge. *B. sig i armen*, *i benet*. — b) Häftigt tillbakakastas, hejdas, försvagas i styrka, möta motstånd. *Hafvet, vågen b-ter sig emot stranden*, *klippan*. — c) Säges om tyg, kläde, som hastigt blir nött på ställen, der det lägger sig i veck. *Delta tyg b-ter sig*. — d) (fys.) Säges om ljuset, då det, vid öfvergången ifrån ett medium till ett annat med olika täthet, får en förändrad riktning. *Solstrålarne b. sig i vatten*. — e) Har i förbindelse med vissa partiklar betydelsen: våldsamt tränga sig, t. ex.: *B. sig fram*, med våld framtränga. *B. sig igénom*, med våld genomtränga. *B. sig i'n*, med våld intränga, t. ex.: *B. sig in i ett hus*. *B. sig út*, med våld bana sig väg ut, t. ex.: *B. sig ut ur fångsel*. — 2) (fig.) a) Förändras, få annan vändning. *Sjukdomen b-ter sig*, har kommit till den punkt, då det blir bättre eller sämre. *Kölden har brutit sig*, mildrats. —